

Mustafa Jahić, GRAMATIČKA STILISTIKA KUR'ANA: Sintaksički i semantički aspekti kur'anskoga iskaza, Kulturni centar „Kralj Fahd“, Sarajevo, 2015, str. 480.

Zahvaljujući jedinstvenoj upotrebi jezika i lingvističkoj kombinatorici kur'anskoga teksta, drugačijoj od konvencionalnih sintaksičkih obrazaca arapskoga jezika, jezik Kur'ana sve do danas predstavlja predmet izučavanja gramatike, stilistike i svih drugih arapskih lingvističkih disciplina. Osim što je bio glavni izvor jezičkog materijala u procesu normiranja arapskog jezika, te formiranja i razvoja njegove gramatike, arapski su gramatičari i stilističari u kasnijim lingvističkim istraživanjima kur'anskoga teksta nastojali sa gramatičkog aspekta utvrditi i objasniti stilske odlike kur'anskoga teksta. O ovome aspektu kur'anaskog teksta pisali su i bosanski autori, kako na arapskom jeziku u vrijeme osmanske vlasti u Bosni i Hercegovini, tako i na bosanskom jeziku u kasnijem periodu, sve do savremenih autora.

Značajno cjelovito djelo koje se bavi gramatičkim i stilskim osobenostima kur'anskog teksta jeste i *Gramatička stilistika Kur'ana : sintaksički i semantički aspekti kur'anskoga iskaza*, autora Mustafe Jahića, objavljenja 2015. godine u izdanju Kulturnog centra Kralj Fahd u Sarajevu..

S obzirom na to da je primarno zanimanje gramatičara studiranje funkcije pojedinačnih riječi u rečenici, a stilističara značenje rečenice i njen utjecaj na recipijenta poruke, stilističari se u svojim analizama arapskoga teksta, uključujući i tekst Kur'ana, drže vlastitog plana analize rečenice. Zbog toga rečenica i njeni dijelovi predstavljaju glavni predmet gramatičko-stilističke analize kur'anskog iskaza i u ovoj knjizi. U tom smislu i autor ovoga djela u prvome dijelu knjige govori o performativnim rečenicama (*ḡumal inšā'iyya*) kojima govorno lice kao emitent poruke, zavisno od načina iskazivanja njihovog sadržaja, izriče razne vrste zapovijedi, zabrana, molbi, pitanja, čuđenja, zaklinjanja, hvaljenja i kuđenja izražavajući istovremeno i lična osjećanja ushićenosti, radosti, uzbuđenosti, ogorčenja, ljutnje i sl. i na takav način utječe na recipijenta poruke radi ostvarivanja određenih pragmatičkih ciljeva.

Tako se u prvom dijelu knjige govori o zahtjevnim performativnim rečenicama (*ḡumal inšā'iyya ṭalabiyya*) kao posebnoj vrsti performativnih rečenica kojima se izriče značenje zahtjeva ili molbe i nezahtjevnim performativnim rečenicama (*ḡumal inšā'iyya ḡayr ṭalabiyya*) u kojima nema značenja zahtjeva ili molbe.

U prvu vrstu performativnih rečenica spadaju:

- imperativne rečenice (*ḡumal amriyya*) koje uključuju i prohibitivne rečenice (*ḡumal al-nahy*) kojima se izražava naredba, zahtjev, zabrana, molba ili dozvola da se nešto radi ili izvrši;

- interogativne rečenicame (*ḡumal istifhāmiyya*) kojima se zahtijeva odgovor koji može biti potvrđan iskazan sa “da” ili negacijski sa “ne” a može biti iskazan i u obliku obavijesti;

- vokativne rečenicame (*ḡumal al-nidāʾ*) koje služe za dozivanje, skretanje pažnje i upozoravanje sagovornika na značaj i važnost činjenice koja se navodi u rečenici koja slijedi iza vokativa, čime se postiže i izvjesna doza koroborativnosti (*taʾkīd*) i inteziteta (*mubālaḡa*) značenja;

- optativne irealne i optativne realne rečenice (*ḡumal al-tamannī wa al-taraḡḡī*) kojima se izražava želja da se nešto ostvari, koja može biti neostvarljiva, odnosno irealna ili ostvarljiva, odnosno realna, čime se određuje govornikov stav prema onome što bi želio ili volio da se dogodi i, na kraju,

- poticajne rečenice (*ḡumal al-tahḡīd*) kojima se sagovornik podstiče na vršenje ili nevršenje radnje iskazane u značenju zahtjeva, pozivanja ili molbe da se nešto učini ili ne učini.

U drugu vrstu performativnih rečenica spadaju rečenice kojima se izražavaju iznenadna i jaka unutarnja osjećanja govornog lica prema onome o kome ili čemu se govori, koja mogu biti lijepa ili ružna, ili emocionalni odnosi između govornog lica i sagovornika, koji mogu biti iskazani kao divljenje, čuđenje, iznenađenje, zadovoljstvo ili nezadovoljstvo i sl. U ovu vrstu performativnih rečenica spadaju:

- eksklamativne rečenice hvaljenja i kuđenja (*ḡumal al-madh wa al-ḡamm*);

- eksklamativne rečenice čuđenja (*ḡumal taʾaḡḡubiyya*) i

- eksklamativne rečenice zaklinjanja (*ḡumal qasamiyya*).

Osim performativnih iskaza, u djelu se na kraju govori i o posebnim gramatičko-stilskim sredstvima u koja spadaju inverzija (*taqdīm wa taʾhīr*), elidiranje (*haḡf*) i koroboracija (*taʾkīd*), koje kao univerzalne lingvističke pojave predstavljaju stilska obilježja i jezika Kurʾana, a kojima se postiže snažna emotivnost, ekspresivnost i emfatičnost kurʾanskoga iskaza i otkrivaju najskrivenija značenja kurʾanskoga teksta.

Da bi istakao ekspresivno-emotivnu vrijednost navedenih sintaksičkih jedinica u Kurʾanu, koja doprinosi estetskim vrijednostima kurʾanskoga teksta, autor pored osnovnog značenja koje izriču navedene sintaksičke jedinice, posebnu pažnju poklanja njihovoj pragmatičkoj analizi, kada u određenom kontekstu izriču i drugačija značenja koja se označavaju kao sekundarna (*maʾānī farʾiyya*) ili metaforička (*maʾānī maḡāziyya*). Otkrivanje ovih značenja posebno je značajno za razumijevanje i interpretiranje Kurʾana.

I, na kraju, možemo zaključiti da će zbog temeljite obrade navedene teme, čemu doprinosi i konsultiranje velikog broja izvora i literature, navedeno djelo biti od koristi svima koje interesira gramatičko-stilistički aspekt kurʾanskoga

iskaza, posebno onim koji se bave jezikom Kur'ana, prije svega studentima islamskih nauka i arapske filologije.

Hamza Lavić